

А.С. Корсун

аспірант

Дніпропетровського державного

аграрно-економічного університету, м. Дніпропетровськ

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті проаналізовані особливості функціонування лізингу та розвитку лізингових відносин в аграрному секторі економіки України. Визначено причини, які сприяють та стримують розвиток лізингових відносин між суб'єктами господарювання в аграрному секторі економіки України. Також досліджено та сучасні тенденції розвитку аграрної галузі нашої країни та світового сільського господарства загалом.

Ключові слова: аграрний сектор, аграрна продукція, лізинг, лізингові відносини, матеріально-технічне забезпечення, підприємницька діяльність, сільськогосподарські товаровиробники.

Korsun A. FEATURES FUNCTIONING AND DEVELOPMENT OF LEASING IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

The article analyzes the peculiarities of functioning and development of leasing relations in the agrarian sector of economy of Ukraine. The reasons contributing and hindering the development of leasing relations between economic entities in agrarian sector are determine. Modern trends in the development of the agricultural sector of our country and world agriculture are researched.

Key words: agrarian sector, agricultural production, leasing, leasing relations, logistics, entrepreneurship, agricultural producers.

В цілому, в сучасних умовах ведення підприємницької діяльності в аграрному секторі виникає необхідність використання лізингових відносин, що сприяє їхньому розвитку. Це зумовлено труднощами, які виникають на фінансових ринках, низькою рентабельністю більшості аграрних підприємств внаслідок чого обмежуються можливості виділення фінансових ресурсів на купівлю виробничих ресурсів. До того ж, з розвитком ринкових відносин конкуренція між товаровиробниками загострюється, що збільшує потребу в інвестуванні [10].

Проблемам розвитку лізингових відносин в аграрному секторі присвячені праці таких вчених: В.Г. Андрійчука, О.І. Баєвої, О.В. Гудими, П.Т. Саблука, В.М. Хобти. Проблеми матеріально-технічного забезпечення підприємств аграрного сектору розглядаються в працях І.В. Агєєва, Т.В. Калашнікової, М.Й. Маліка, Г.М. Підлісецького та інших. Питання щодо використання лізингу як ефективного інструменту оновлення основних фондів досліджуються такими вченими, як М.О. Бєседіна, Б.М. Данилишин, В.В. Казімірський, Л.І. Михайлова, О.В. Олійник, В.І. Топіха, В.Й. Шиян та інших.

Немає сумнівів, що внесок вище згаданих вчених та практиків в розробку питань розвитку та використання лізингу для оновлення матеріально-технічної бази підприємств аграрного сектору, однак, слід зазначити, що залишаються питання, які вимагають подальшого дослідження, що пов'язано з розширенням та постійним розвитком лізингової діяльності. Зокрема, недостатньо дослідженими залишаються питання особливостей функціонування лізингу та розвитку лізингових відносин в аграрному секторі.

Метою даної статті є дослідження особливостей та тенденцій розвитку лізингових відносин в підприємствах аграрного сектору.

Розвиток лізингових відносин в підприємствах аграрного сектору України має свої особливості. В країнах з розвинутою економікою вони виникли внаслідок швидкого розвитку науково-технічного прогресу, що сприяв впровадженню у виробництво нового обладнання [10]. В Україні розвиток лізингових відносин зумовлений наступними причинами: низька забезпеченість виробництва обладнанням; високий рівень зносу техніки; обмежені фінансові можливості аграрних виробників для її придбання.

Вітчизняне сільськогосподарське машинобудування знаходиться у стані кризи. Обсяги виробництва основних видів техніки знаходяться на низькому рівні. Це зумовлюється обмеженим попитом на техніку українського виробництва, враховуючи її високу ціну та низьку якість.

Зі скороченням основних засобів знижується рівень автоматизації технологічних процесів, що в свою чергу, збільшує частку ручної праці, яка здорожчує собівартість аграрної продукції. Те саме відбувається і в особистих господарствах населення, де фактично відсутні засоби для механізованих робіт. Витрати ручної праці тут також збільшуються, що в кінцевому результаті робить виробництво аграрної продукції дорогою. Однак, саме особисті господарства населення не мають доступу та можливості придбати техніку в лізинг.

Для вирішення цієї проблеми аграрні підприємства змушені залучати сторонні організації для виконання основних технологічних операцій. У зв'язку із цим аграрні підприємства зазнають збитку на суму придбання сторонніх організацій, послугами яких вони користуються. Сільськогосподарські підприємства

тільки за рахунок відсутності необхідної кількості сільськогосподарської техніки втрачають значні суми коштів.

Практично всі грошові ресурси, які б мали вкладатися у техніку та обладнання, підприємства аграрного сектору використовують на фінансування оборотного капіталу (купівлю насіння, мінеральних добрив, паливно-мастильних матеріалів, сплату відсотків в банк). Тобто оборотні кошти фінансуються за рахунок капітальних, що спричиняє вимивання капіталу з аграрних підприємств.

При виборі техніки для аграрних товаровиробників основними показниками є співвідношення ціна-якість і технологічний рівень техніки. Якщо ж ці показники збалансовані – техніка користується попитом, незважаючи на складні економічні умови, в яких сьогодні знаходиться аграрний сектор України.

В структурі сільськогосподарської техніки більшу питому вагу займає техніка іноземного виробництва, переважно та, що використовувалася раніше. До того ж слід зазначити, що кризовий стан в галузі сільськогосподарського машинобудування зумовлений не низькою платоспроможністю аграрних товаровиробників, а швидше висока ціна, низька якість вітчизняної техніки і нехтування маркетинговими технологіями під час просування техніки на ринок [9].

Обставиною, яка зумовлює необхідність розвитку лізингових відносин є фінансовий стан підприємств аграрного сектору. В умовах нестачі фінансових ресурсів та низької купівельної спроможності аграрних підприємств, лізинг виступає єдиною можливістю для зміцнення та розвитку їх виробничо-технічної бази.

Лізингові операції в АПК здійснюються у рамках двох сфер. Першу сферу представляє державна структура НАК “Украгролізинг”, який є частиною агропромислового комплексу. Лізингові відносини, в рамках цієї групи, будуються на основі державного лізингу. Це є внутрішній лізинг, тому що він здійснюється структурою, інтегрованою в загальну систему економічних відносин АПК, і по своїй суті вони є формою державної підтримки сільськогосподарського виробництва [4].

Інша особливість розвитку лізингових відносин в аграрних підприємствах – це біологічна основа виробництва, яка встановлює суворі терміни виконання робіт, тобто постачання машин і обладнання в чітко визначений термін, що пов'язано з використанням машин в конкретні періоди. Якщо, наприклад, сівалка поставлена після закінчення посіву, то вона стає непотрібною. Її можна буде використати через рік. Ця особливість вимагає строгої дисципліни виконання лізингових договорів, в порівнянні з іншими галузями.

Для агропромислового комплексу характерна наступна особливість: в більшості країн лізингові послуги надають лізингові компанії на конкурсній основі, а в Україні лізингодавці дуже ризикуючи, надають в лізинг устаткування і техніку переважно не кредитоспроможним клієнтам. До особливостей слід віднести й те, що такі суб'єкти господарювання як

особисті господарства населення не мають доступу до ринку лізингових послуг.

Особливістю розвитку лізингових відносин в підприємствах аграрного сектору також є те, що сільськогосподарське виробництво є високовитратним. В цій ситуації держава змушена надавати господарюючим суб'єктам пільгові кредити на купівлю техніки та інших засобів виробництва. І в системі агропромислового комплексу це зумовлює необхідність державного лізингу як надійного інструмента інвестицій.

Сутність лізингу в АПК полягає не лише в постачанні однієї машини, а комплексу машин та устаткування, які здатні забезпечити нормальний плин відтворювальних процесів. Звідси, розвиток лізингових відносин в підприємствах аграрного сектору буде ефективним тоді, якщо воно здійснюватиметься з урахуванням всіх сторін відтворювального процесу. В цьому випадку, ризикованим є використання послуг фірм, які надають в лізинг імпортні машини, оскільки вони, як правило, не пристосовані до вітчизняних технологій виробництва, а купівля всієї системи імпортних машин значно дорожче вітчизняних, які по якісних характеристиках поступаються закордонним аналогам.

Ряд особливостей розвитку та функціонування лізингових відносин в аграрному секторі обумовлюється тим, що тут головну роль відіграє держава. Через слабкість фінансового стану виробників технічних засобів, відсутність вільних грошових ресурсів у банків, лізинговий ринок в Україні розвивається всупереч світовим тенденціям. Зорієнтований він переважно на використання бюджетних коштів і діє за схемою продажу технічних засобів у “розстрочку”, через лізингову компанію НАК “Украгролізинг” [6]. На лізинговому ринку також відсутня конкуренція.

Лізингові відносини в аграрному секторі нашої держави не користуються популярністю. Функціонування в ньому лізингових компаній, що в користуються коштами державного бюджету є неефективним. Монопольна позиція цих компаній на ринку лізингових послуг України не давала можливості розвиватися та функціонувати приватним лізинговим компаніям і дискредитувала лізинг як такий.

Для ефективного запровадження державної підтримки для розвитку лізингових відносин в аграрному секторі потрібно спонукати потенційних покупців сільськогосподарської техніки вкладати власні кошти, збільшуючи обсяги ринку техніки за рахунок приватного капіталу, а не за рахунок бюджету.

Головною проблемою підтримки держави аграрного сектору є те, що вона намагається за допомогою одної суми підтримати виробників аграрної продукції і виробників сільськогосподарської техніки.

Практика розвитку лізингових відносин показує, що вони активно використовуються, в першу чергу, в нових, технологічно складних виробництвах. Саме ці напрямки є важливими для переозброєння

виробництва аграрної продукції. За допомогою лізингу можна швидко переобладнати виробництво і відродити технології. До того ж, лізинг дає можливість швидше і оперативніше замінити машини та устаткування, ніж купуючи їх у власність.

Для підвищення якості аграрної продукції, як необхідної умови розвитку лізингових відносин в АПК, важливо брати до уваги тенденції розвитку світового ринку в цій сфері. Виробники сільськогосподарської техніки свою діяльність здійснюють відповідно до змін, які відбуваються у сільському господарстві світу. Зокрема, підсилюються процеси укрупнення господарств, проходять процеси кооперації господарств для спільного виробництва продукції. Машинобудівні фірми випускають більш потужну техніку, що відповідає великому виробництву, оскільки збільшуються розміри оброблюваних площ. Розширення спільного господарювання приведе до росту міжгосподарського використання техніки, буде збільшуватися потреба у високопродуктивній самохідній техніці, ціна якої буде високою і не під силу окремому господарству, тому в спільне користування воно буде попадати переважно через лізинг [1].

Традиційно підприємства аграрного сектору намагаються виробляти якомога більше сільськогосподарської продукції, дуже часто не пов'язаної між собою технологічно. Це зумовлює відповідну структуру парку машин, а також його велику номенклатуру. Хоча конкуренція та ринок вимагають іншого підходу, який полягає у концентрації зусиль на виробництві продукції, що забезпечує одержання максимального прибутку в конкретних умовах. Таке виробництво вимагає цілого комплексу машин та устаткування для виробництва конкретної продукції, а не розрізненого їх парку.

Ще однією тенденцією розвитку світового аграрного сектору є повернення до виробництва екологічно-чистої продукції. Тривалий час аграрне виробництво розвивалося за допомогою машин та заміщення ручної праці, а машинне виробництво базувалося на хімізації, що з одного боку, сприяло збільшенню обсягів виробництва аграрної продукції, але з іншого боку, вело до погіршення якості продукції. В даному випадку ми не ставимо під сумнів ідею інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Однак, країни, що досягли збільшення обсягів виробництва на основі інтенсифікації, шукають шляхи вирішення продовольчої проблеми за допомогою скорочення споживання хімічної продукції. В багатьох країнах фермерські господарства вже переходять на біологічно чисті технології, виключаючи застосування хімічних засобів захисту рослин, мінеральних добрив, біологічно активних речовин в тваринництві. Однак враховується, що собівартість такої аграрної продукції обходиться дорожче через збільшення частки ручної праці та скорочення машинної.

Обставиною, яка стримує розвиток лізингових відносин в аграрному секторі є перш за все високі ризики. Менші ризики в таких сферах, як будівництво, транспорт, видобуток ресурсів сприяли

швидшому та масштабнішому становленню там лізингових відносин. Однак, незважаючи на всі складності та особливості розвитку лізингу в аграрному секторі, він є одним з головних секторів економіки з найбільшими можливостями розвитку лізингових відносин.

Ми розглянули стан та тенденції розвитку лізингових відносин в аграрному секторі. Однак, поряд з поточними тенденціями, важливо враховувати тенденції, які будуть проявлятися в майбутньому. Аналіз сучасних тенденцій розвитку лізингових відносин дає всі підстави передбачати в перспективі наступні тенденції розвитку аграрного сектору економіки, що визначатимуть і нові тенденції розвитку лізингових відносин. Враховуючи процесів, що відбуваються в світовому сільському господарстві, аграрний сектор України матиме риси замкнутого технологічного циклу. А це вимагатиме постачання по лізингу всього необхідного комплексу машин та устаткування; будуть відбуватися процеси укрупнення сільськогосподарських структур, у результаті чого на аграрному ринку буде збільшуватися число великих агропромислових холдингів, агрофірм, з якими лізинговим компаніям буде працювати простіше, але більш відповідально.

Список використаних джерел

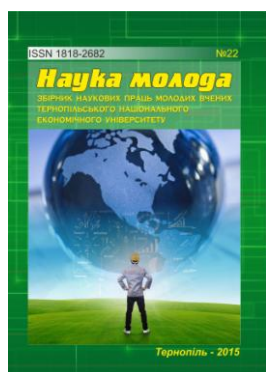
1. Головка А.М. Основні тенденції розвитку ринку сільськогосподарської техніки провідних зарубіжних країн / А.М.Головка, П.А.Денисенко, В.О. Писулько // *Економіка АПК*. – 2005. – №2. – С. 88–93.
2. Казімірський В.В. Лізинг як засіб залучення інвестицій в АПК / В.В.Казімірський // *Економіка АПК*. – 2004. – №1. – С. 96–98.
3. Коваленко Н. Тенденції розвитку лізингу: світовий досвід і реалії в Україні / Коваленко Н., Човнюк Ю. // *Банківська справа*. – 2001. – №1. – С. 47–51.
4. Куліш Т.В. Державне регулювання лізингу в АПК на регіональному рівні / Т.В. Куліш // *Агросвіт*. – 2007. – №3. – С. 18–23.
5. Міжнародна практика лізингової діяльності // *Лізинг в Україні*. – 2004. – №8 – С.7.
6. Онишук Я.В. Розвиток лізингу в Україні / Я.В. Онишук // *Фінанси України*. – 2005. – №7. – С. 19–23.
7. Погорілий Л. Україна повинна мати власне сільськогосподарське машинобудування / Л. Погорілий, Е.Фінн // *Сільськогосподарська техніка України*. – 2000. – №4. – С. 9–13.
8. Сторонянська І.З., Пелехатий А.О. Напрямки модернізації фінансового забезпечення розвитку територіальних громад у контексті завдань адміністративно-територіальної реформи / І.З. Сторонянська, А.О. Пелехатий // *Фінанси України*. – 2014. – №10. – С. 97–108.
9. Шевченко О.О. Лізинг – альтернатива банківського кредитування / О.О. Шевченко, О.І. Ляхова // *Банківська справа*. – 2000. – №4. – С. 31–34.
10. Шкуратов О.І. Матеріально-технічне забезпечення аграрних підприємств на засадах лізингу / О.І. Шкуратов // *Розвиток продуктивних сил України: від В.І. Вернадського до сьогодні: міжнар. наук.-практ. конф., (м. Київ, 20 березня 2009 р.)*. – К.: РВПС України НАН України: [У 3-х частинах]. – Ч.3. – 2009. – С. 234–235.
11. Шкуратов О.І. Особливості утворення і функціонування лізингових асоціацій / О.І. Шкуратов // *Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інноваційно-інноваційного*

розвитку в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23-24 жовтня 2008 р.) – [У 3-х ч.]. – К.: РВПС України НАН України.– Ч.2. – 2008. – С. 341–343.

References

1. Holovko A. M., Denysenko P. A., Pysul'ko V. O. (2005). Osnovni tendentsiyi rozvytku rynku sil'skohospodars'koyi tekhniki providnykh zarubiznykh krayin [Major trends in the market of agricultural equipment of leading foreign countries]. *Ekonomika APK - Economy AIC*, 2, pp. 88–93. [in Ukrainian].
2. Kazimirs'kyu V. V. (2004). Lizynh yak zasib zaluchennya investytsiy v APK [Leasing as a means of attracting investment in agriculture]. *Ekonomika APK - Economy AIC*, 1, pp. 96–98. [in Ukrainian].
3. Kovalenko N., Chovnyuk Yu. (2001). Tendentsiyi rozvytku lizynhu: svitovyy dosvid i realiyi v Ukraini [Trends leasing: international experience and realities in Ukraine]. *Bankivs'ka sprava – Banking*, 1, pp. 47–51. [in Ukrainian].
4. Kulish T. V. (2007). Derzhavne rehulyuvannya lizynhu v APK na rehional'nomu rivni [State regulation of leasing in agriculture at regional]. *Ahrosvit – Agrosvit*, 3, pp. 18–23. [in Ukrainian].
5. Mizhnarodna praktyka lizynhovoyi diyal'nosti [International practice of leasing activity]. *Lizynh v Ukraini – Leasing in Ukraine*, 2004, 8, p.7. [in Ukrainian].
6. Onyshuk Ya.V. (2005). Rozvytok lizynhu v Ukraini [The development of leasing in Ukraine]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 7, pp. 19–23. [in Ukrainian].
7. Pohorilyy L., Finn E. (2000). Ukrayina povynna maty vlasne sil'skohospodars'ke mashynobuduvannya [Ukraine should own agricultural engineering]. *Sil'skohospodars'ka tekhnika Ukrainy [Farming Ukraine]*, 4, pp. 9–13. [in Ukrainian].
8. Storonyans'ka I. Z., Pelekhatty A. O. (2014). Napryamky modernizatsiyi finansovoho zabezpechennya rozvytku terytorial'nykh hromad u konteksti zavdan' administratyvno-terytorial'noyi reformy [Directions modernize financial security of local communities in the context of the tasks of the administrative-territorial reform]. *Finansy Ukrainy - Finance of Ukraine*, 10, pp. 97–108. [in Ukrainian].
9. Shevchenko O. O., Lyakhova O. I. (2000) Lizynh – al'ternatyva bankivs'koho kredyтуvannya [Leasing - an alternative to bank lending]. *Bankivs'ka sprava – Banking*, 4, pp. 31–34. [in Ukrainian].
10. Shkuratov O. I. (2009). Material'no-tekhniche zabezpechennya ahrarnykh pidpryyemstv na zasadakh lizynhu [Logistical support agricultural enterprises on the basis of leasing]. *Rozvytok produktyvnykh syl Ukrainy: vid V.I. Vernads'koho do s'ohodennya [Shkuratov development of the productive forces of Ukraine, from VI Vernadsky to present]*. Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Kyiv, 20 bereznya 2009. RVPS Ukrainy NAN Ukrainy: [U 3-kh chastynakh], 3, pp. 234–235. [in Ukrainian].
11. Shkuratov O. I. (2008). Osoblyvosti utvorennya i funktsionuvannya lizynhovykh asotsiatsiy [Features of the establishment and functioning of the leasing associations]. *Makroekonomichne rehulyuvannya investytsiynykh protsesiv ta vprovadzheniya stratehiyi innovatyvno-innovatsiynoho rozvytku v Ukraini [Macroeconomic regulation of investment processes and implementation of innovative strategies and innovative development in Ukraine]*. Materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf., Kyiv, 23-24 zhovtnya 2008, RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, 2, pp. 341–343. [in Ukrainian].

Збірник наукових праць «Наука молода»

У Збірнику наукових праць молодих вчених Тернопільського національного економічного університету «Наука молода» подано наукові праці, в яких досліджуються проблеми управління розвитком соціально-економічних систем мікро-, мезо- та макrorівні, розвитку фінансово-кредитної системи України, становлення ефективної системи обліку, аналізу та аудиту.

Для науковців і практиків викладачів та студентів вищих освітніх навчальних закладів.